

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті автором проаналізовано та систематизовано економічну сутність управління витратами підприємств житлово-комунального господарства. Визначено основні сутнісні аспекти управління витратами як системи управління процесами формування, зниження та контролю рівня витрат.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, витрати, управління витратами.

A. Y. SARANIUK

Ternopil National Economic University

ECONOMIC CORE COST MANAGEMENT AT PUBLIC UTILITY ENTERPRISES

At the economic system of the house-holding economy enterprises there raise expenses, which are the subject to management in order to secure regulation of their change. At the moment with the aim of expenses optimization from position of their content, structure, cause and expediency of origin, ensuring the proper level of costs, use of cost savings reserves of the house-holding economy enterprises are to be regulated in their activity by the politics of costs management system. An effective economic activity and future development of the house-holding economy enterprises is based on the right determination of economic essence of the costs management that is a theoretical fundament of implementing an effective system of costs management. The economic core cost management of public and utility enterprises are being indicated. The paper also discuss the ontological cost management aspects. It also were systemized and analyzed economic core cost management at public and utility enterprises. The paper shows the main cost management aspects as the forming management processes, decreasing and cost level control.

Keywords: public and utility enterprise, expenditures, cost management.

Постановка проблеми. Підприємства досягають конкурентних переваг за рахунок інновацій. Вони вивчають нові методи дослідження конкурентоспроможності чи знаходять кращі способи конкурентної боротьби при використанні старих способів. Отже, досягнення науково-технічного прогресу застосовується у виробництві у формі інновацій [7, с. 339]. Але, на сьогодні, підприємства житлово-комунального господарства в Україні є найбільш відсталою галуззю економіки з незадовільною матеріально-технічною базою та фінансовим становищем. Підтримка оптимального рівня витрат є основною умовою його виживання і розвитку. Вміння раціонально та планомірно керувати витратами підвищує шанси підприємств на виживання в період кризи.

Управління витратами є важливою функцією економічного механізму, будь-якого підприємства. Сприятлива поточна діяльність підприємств житлово-комунального господарства та їх майбутній розвиток, ґрунтуються на правильному визначенні управління витратами, що є теоретичним фундаментом впровадження даної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти організації управління витратами підприємства привертало до себе увагу багатьох вітчизняних дослідників: А.П. Градова, М.Г. Грещака, С.Ф. Голова, І.Є. Давидовича, Н.Л. Калиновську, С. Ковтун, О.С. Коцюбу, О.В. Крушельницьку, Г.С. Лучанінову, Т.М. Мудру, Р.О. Мозгового, О. Попова, О. Пронішина, Л.М. Христенко, Н.М. Цуцурука, А.В. Черепа, Л.І. Чернобай, – та зарубіжних вчених: Е. Гарке, Ч. Гаррісона, К. Дурі, Г. Емерсона, Р. Каплана, Д. Маннома, Д.П. Нортон, Г. Фанделя, Д.М. Фелса та ін. Проте, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, в авторів немає єдиного комплексного аналізу економічної сутності управління витратами підприємств. Багато питань практичного та теоретичного характеру потребують деталізації.

Метою дослідження є визначення економічної сутності управління витратами підприємств житлово-комунального господарства.

Виклад основного матеріалу. Стабільність і розвиток підприємств житлово-комунального господарства передусім залежить від створення ефективної системи управління витратами.

Витрати – це важлива та складна економічна категорія, яка займає вагомe місце в управлінні підприємством житлово-комунального господарства. Це пояснюється тим, що витрати мають вирішальний вплив на фінансові результати функціонування підприємств та застосовуються для визначення цінової політики [14, с. 62].

Вивчення спеціальної економічної літератури дає підстави зробити висновок: поняття "управління витратами" є одним з найбільш дискусійних понять, що не мають єдиного загальноприйнятого визначення. Його трактування дуже істотно відрізняються: від розуміння управління витратами як набору функцій управління до його визначення як цілеспрямованої діяльності менеджменту підприємства з досягнення високих економічних результатів.

Сьогодні управління витратами охоплює широку сферу діяльності і оскільки входить до складу

загальної стратегії управління підприємством, то будь-які інновації в даній сфері безпосередньо позначаються на управлінні, у тому числі і витратами житлово-комунального господарства.

Проблема вивчення суті управління витратами також посилюється множинністю підходів до визначення не лише самого поняття "управління витратами", але і супутніх йому понять, таких як процес управління витратами, система управління витратами, функції, інструменти і методи управління витратами. Між тим, якщо звернутися до еволюції управління витратами на підприємстві, то вона повністю узгоджується з появою і розвитком різних шкіл управління в менеджменті.

Вважаємо необхідним також акцентувати увагу на тому, що спочатку йшлося тільки про облік витрат і ті системи управління витратами, які сьогодні вже вважаються фундаментальними або класичними, передусім, були спрямовані на вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням точності, достовірності, оперативності і зниженням трудомісткості обліку витрат на підприємстві.

З розвитком поглядів на концепцію управління підприємством все більша роль стала відводитися не обліку витрат і забезпеченню інформації про витрати, а менеджменту витрат, що відбувалося в руслі загальносвітової тенденції руху управлінського обліку у бік менеджменту, внаслідок чого управління витратами стало займати місце ключової підсистеми фінансового та виробничого управління. Основоположниками такого підходу вважаються Р. Каплан і К. Друрі.

Управління витратами починає розглядатися як функціонально відособлений напрям економічної роботи на підприємстві, ухвалення оперативних і стратегічних управлінських рішень, спрямованих на забезпечення ефективності діяльності підприємства.

Нині вчені пов'язують виникнення теорії управління витратами з другою половиною XIX століття. У 1887 році англієць Джон МатераФелс (1858–1925 рр.) і Еміль Гарке (1858–1930 рр.) опублікували теоретичну працю "Виробничі рахунки: принципи і практика їх ведення". Пропонований підхід до управління витратами обґрунтовував створення системи, у рамках якої є можливості до отримання більшої кількості інформації про всі витрачені засоби на виробництво і посилення контролю за їх використанням [15, с. 77].

Практичне відображення теоретичних висновків, в першій системі порівняння фактичних витрат з нормованими, було застосоване в 1889 році Джорджем Пеплером Нортоном (1858–1939 рр.). Він розробив систему управління, що дозволяє порівнювати фактичні виробничі витрати, здійснювані на окремих ділянках або виробництвах, з виробничими витратами, прийнятими за норму.

На початку XX століття в США, а потім і в Європі з'явилася система порівняння фактичних витрат з нормованими – система "стандарт-кост", створена Гаррігтоном Емерсоном і Чартером Гаррісоном. "Стандарт-кост" по суті стала першою управлінською системою, в якій першочерговою функцією управління ставиться саме контроль і регулювання витрат, а не їх облік.

Класифікація витрат, розроблена Джоном Манному (1863–1955 рр.), визначила наступний етап в розвитку теорії управління витратами. Згідно цієї класифікації були виділені умовно-постійні або накладні витрати, пов'язані із закупівлею сировини; реалізацією готових виробів; безпосередньо з процесом виробництва. Таким чином, виявлення накладних витрат, пов'язаних із закупівлею сировини і реалізацією готової продукції, дозволило надалі виключити їх з нормування і зосередитися тільки на витратах, пов'язаних з виробництвом. І як наслідок більш достовірно визначати результат виробництва, не спотворений невиробничими накладними витратами [12].

На початку XX століття підхід до розподілу умовно-постійних витрат залежно від обсягу випуску і калькуляції продукції не мав такого значного розповсюдження на підприємстві. Адже в даній час поняття "собівартість" і методи розподілу витрат залишаються таємницею для деяких керівників. Одним із завдань подальшої роботи в області управління витратами став пошук відповіді на питання: в якій пропорції необхідно включати в собівартість умовно-постійні витрати; тобто визначення собівартості і створення практично застосованих систем планування витрат і оперативного контролю за випуском продукції [12].

В середині XX століття на американських підприємствах почали використовувати метод управління витратами "директ-костинг", який базується на виключенні непрямих витрат, пов'язаних з періодом, і управління умовно-змінними витратами. Але якщо притримуватися концепції "директ-костинг", то необхідність розподілу накладних витрат зникає [17].

Сучасні тенденції в області управління витратами характеризуються активним впровадженням нових методів управління накладними витратами. Це пояснюється тим, що останніми роками частка даного елемента в структурі загальних витрат різко збільшується. До перспективних методів управління накладними витратами відносять побудований на основі обліку витрат за функціями функціонально-вартісний аналіз, бюджетування на нульовому базисі, формування цільових витрат підприємства.

Вивчення економічної літератури показало, що існує безліч підходів до тлумачення поняття "управління витратами".

Серед науковців немає єдиної думки у питанні визначення сутності "управління витратами". Дослідження окремих підходів до визначення даної категорії представлено в таблиці 1.

Як бачимо (таблиця 1), вчені по-різному тлумачать поняття "управління витратами". Проте більшість із них (Градов А.П., Давидов І.С., Крушельницька О.В., Чумаченко Н.М.) дотримуються думки про те, що управління витратами – це складний динамічний процес, метою якого є досягнення високих економічних результатів підприємства (Градов А.П., Давидов І.С., Крушельницька О.В., Мозговий Р.О., Христенко Л.М.).

Підходи до визначення поняття "управління витратами"

Автор	Визначення поняття "управління витратами"
Градов А.П.	Складний динамічний процес, що охоплює управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства [2, с. 85].
Грещак М.Г. Коцюба О.С.	Взаємопов'язаний комплекс робіт, які формують коригуючі впливи на процес здійснення витрат під час господарської діяльності підприємства, спрямовані на досягнення оптимального рівня (в межах допустимих відхилень) витрат в усіх підсистемах підприємства за виконання в них будь-яких робіт [3, с. 15].
Голов С.Ф.	Специфічна функція управління, яка забезпечує планування, організацію, мотивацію, контроль та регулювання витрат діяльності; принципово нова система, яка дає змогу чітко відстежувати, аналізувати й контролювати витрати [1, с. 57].
Давидович І.Є.	Динамічний процес, який включає управлінські дії, мета яких полягає у досягненні високого економічного результату діяльності підприємства через виконання всіх функцій, які властиві управлінню будь-яким об'єктом [4, с. 49].
Калиновська Н.Л. Мудра Т.М. Чернобай Л.І.	Процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць і носіїв та постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження [8]
Крушельницька О.В.	Складний багатоаспектний та динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства. В сучасних умовах управління витратами означає створення єдиної, раціональної чітко та безперебійно функціонуючої системи з певними цільовими установками та взаємопов'язаними елементами [6].
Пилипенко А.А.	Система принципів і методів розробки й реалізації управлінських рішень, заснована на використанні об'єктивних економічних законів відносно формування й регулювання витрат, забезпечення ефективного використання ресурсів і капіталу підприємства в різних видах його діяльності відповідно до стратегічних та поточних цілей розвитку [10, с. 59].
Ясінська А.І.	Полягає у цілеспрямованому впливові на витрати для зміни їхнього складу, структури або поведінки у зв'язку зі зміною умов виробничо-господарської діяльності підприємства [18, с. 375].
Чумаченко М.Н.	Це управлінський процес, який є складовою загальної системи управління підприємством, має конкретний об'єкт, особливі завдання та органічно пов'язаний з управлінням іншими сферами діяльності підприємства [5, с. 34].
Попов О.	Розроблення і реалізація управлінських впливів, заснованих на використанні економічних законів щодо формування та регулювання витрат підприємства відповідно до його стратегічних і поточних цілей [11, с. 75].
Мозговий Р.О. Христенко Л.М.	Система, керований блок (суб'єкт управління) якої спрямовано на послідовну реалізацію функцій управління витратами за допомогою певних методів, що дозволяє регулювати чинники та управляти процесами формування витрат з метою оптимізації їх структури та рівня [16].
Федірець О.В.	Вміння економити ресурси і максимізувати віддачу від них [13].

Крушельницька О.В., Мозговий Р.О. та Христенко Л.М. процес управління витратами розглядають як систему принципів та методів, що дозволяє управляти процесами формування витрат з метою їх оптимізації.

Більшість вчених тлумачить поняття "управління витратами" як керування формуванням витрат діяльності підприємства та контроль за їх рівнем, в основному в сторону зменшення.

Градов А.П. висловлює іншу позицію щодо інтерпретації даної категорії. Науковець вважає, що знижувати витрати постійно неможливо, необхідний рівень витрат потрібно розраховувати на стадії планування [2, с. 87].

Голов С.В., Карпова Т.П., Панасюк В.М., Нападівська Л.В., Попов О., розглядаючи витрати, наголошували, що реальним напрямом зменшення витрат є система управління ними [9].

Висновки. Здійснивши аналіз підходів до визначення поняття "управління витратами", можна зробити висновок, що єдиної інтерпретації даної категорії не існує. Виникає необхідність підкреслити найбільш вживані погляди щодо тлумачення поняття "управління витратами": метою управління витратами є досягнення високого економічного результату; управління витратами – це управлінський процес зі зниження витрат, або контроль їх рівня; управління витратами направлене на об'єкт управління – витрати; управління витратами – це система управління процесами формування витрат, в межах якої реалізуються функції управління; управління витратами є специфічною функцією управління.

Література

1. Голов С.Ф. Управлінський облік / Голов С.Ф. – К. : Лібра, 2002. – 704 с.

2. Градов А.П. Управленческий и производственный учет / А.П. Градов. – М. : Изд-во ЮНИТИ, 2003. – 346 с.
3. Грещак М. Г., Коцюба О. С. Управління витратами : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба – К. : КНЕУ, 2002. – 131 с.
4. Давидович І.Є. Управління витратами : навч. посіб. / Давидович І.Є. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 320 с.
5. Каплан Р.С. Формування ринкових відносин в Україні / Р. С. Каплан, В.Р. Сопко. – 2008. – № 6. – С. 34.
6. Крушельницька О.В. Удосконалення системи управління витратами на підприємствах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/1625/1/40.pdf>
7. Микитюк П.П. Інноваційний розвиток промислового підприємства / П. П.Микитюк // Економічний аналіз. – 2013. – № 12. – С. 339–343.
8. Мудра Т.М. Діагностика процесу управління витратами на засадах функціонального підходу: теоретичні аспекти та практичне застосування [Електронний ресурс]/ Т.М. Мудра, Л.І. Чернобай, Н.Л. Калиновська. – Режим доступу : [http://kheu.km.ua/m/PDF/Science%20and%20Economics%20-%202011,%20N.%203%20\(23\).pdf](http://kheu.km.ua/m/PDF/Science%20and%20Economics%20-%202011,%20N.%203%20(23).pdf)
9. Остапенко Т.М. Економічна сутність управління витратами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VSU_ekon_2013_2_14.pdf
10. Пилипенко А. А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства : наукове видання / А. А. Пилипенко. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2007. – 276 с.
11. Попов О.С. Управління витратами / О.С. Попов // Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 3. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 736 с.
12. Скрипник М. І. Еволюція теорії управління витратами та її вплив на формування методів калькулювання собівартості продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fin.at.ua/publ/32-1-0-663>
13. Федірець О.В. Зміст системи управління витратами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/1820/fedireco.v.zmistsistemiupravlinnyavitratami.pdf>
14. Чернишова Л.І. Особливості формування системи управління витратами на вітчизняних підприємствах / Л.І. Чернишова // Інноваційна економіка. – 2014. – № 3. – С. 61–68.
15. Шевчук О. Еволюція наукових підходів до управління витратами / О. Шевчук // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 3. – С. 77–84.
16. Шутько Т. І. Економічна сутність управління витратами підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3681>
17. Эволюция взглядов на управление затратами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cis2000.ru/Budgeting/receivablesruD.shtml>
18. Ясінська А. І. Сутність управління витратами на вітчизняних підприємствах / А. І. Ясінська // Вісник Національного університету Львівська політехніка. – 2007. – № 14 (594). – С. 357–360.

References

1. Goals S.F. Management Accounting. Goals S.F. K.: Libra, 2002. 704 p.
2. Gradov A.P. Administrative and cost accounting. M.: Publishing House of Unity, 2003. 346 p.
3. Hreschak M.G., Kotsyuba A. Cost management: Teach method. Guide for Self. Examine. dysts. K.: MBK, 2002. 131 p.
4. Davidovich I.E. Cost management: teach. guidances. K.: Center textbooks, 2008. 320 p.
5. Kaplan R.S., Sopko V.R. Formation of Market Relations in Ukraine. 2008. № 6. P. 34.
6. Crushelnytska O. Improving management costs for enterprises. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1625/1/40.pdf>
7. Mykytiuk P.P. Innovative development of industrial enterprise. Economic Analysis. 2013. № 12. P. 339-343
8. Wise T.N., Chernobay L.I., Kalynovska N.L. Diagnostics cost management process based on a functional approach: theoretical aspects and practical applications. URL: [http://kheu.km.ua/m/PDF/Science%20and%20Economics%20-%202011,%20N.%203%20\(23\).pdf](http://kheu.km.ua/m/PDF/Science%20and%20Economics%20-%202011,%20N.%203%20(23).pdf)
9. Ostapenko T.N. The economic core of management costs. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VSU_ekon_2013_2_14.pdf
10. Pylypenko A. Organization of accounting and analytical support the strategic development of the company: scientific publications. Kharkov: Type. KhNUE, 2007. 276 p.
11. Popov A.S. Cost management. Economic Encyclopedia: In 3 volumes, Vol.3. K. Publishing Center "Academy", 2002. 736 p.
12. Skrypnyck M.I. Evolution theory of cost management and its impact on the formation of product cost calculation methods. URL: <http://fin.at.ua/publ/32-1-0-663>
13. Fedirets A.V. Content management costs. URL: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/1820/fedireco.v.zmistsistemiupravlinnyavitratami.pdf>
14. Chernyshev L.I. Features forming system of the cost of domestic enterprises. Innovative Economy. 2014. № 3. P. 61-68.
15. Shevchuk O. Evolution of scientific approaches to cost management. Bulletin KNTEU. 2009. № 3. P. 77-84.
16. Shutko T.I. Economic essence of management costs. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3681>
17. The evolution of viewsoncost management. URL: <http://www.cis2000.ru/Budgeting/receivablesruD.shtml>
18. Yasinska A.I. Essence of cost management in domestic enterprises. Proceedings of the National University of Lvivpolitehnika. 2007. № 14 (594). P. 357-360.

Надійшла 07.04.2015; рецензент: д. е. н. Микитюк П. П.